

VECKOBLADET 19

ORGAN FÖR VPK och KU i LUND UTKOMMER FREDAGAR

Bredgatan 28, 222 21 Lund. Telefon: 046/13 82 13. Torsd. 19 - 21. Lörd. 10 - 12

Postgiro: 17 459 - 9. Pren. 15 kr/halvår.

1978 4:e årg.

VÅRTALET

På vänsterns vårpromenad i söndags hölls det traditionella talet av Stig Nilsson, som till vardags är metallarbetare från Lund. För att inte Stigs fina tal skall falla i glömska så återger VB det i detta och nästa nummer.

Kamrater! Mötesdeltagare! Förbindelsen med den unga arbetarrörelsen tradition att fara ut till något naturskönt ställe just när våren står i sin skiras-te grönska blir alltmer fast. För tionde gången har vänstern i dag gett sig ut på vårpromenad. Med norra Europas förnämsta blåsorkester i spetsen och under röda fanor har vi tågat till Rövarekulan, en gammal klassisk festplats. Vädet är fint och allt är upplagt för en skön dag i det gröna, långt från stadens studentikosa larm och bilavgaser. Kamrater njut av vår undersköna natur!

Vad är lämpligare en stund som denna under bokarnas spåda grönska än att just beröra, om än fragmentariskt, den unga arbetarrörelsen, när vi, precis som den gjorde, har gett oss ut att vårpromenera? Jag tar särskilt upp rörelsen i Lund och då i synnerligen korta drag och särskilt traditionerna.

RINGRÖRELSEN

Under senare hälften av 1800-talet anordnades många utflykter till skilda natursköna platser i Skåne. I juni månad 1884 arrangerade Skånes arbetarringar ett sommaring vid Ringsjön i närheten av Stehag. Omkring 20 000 personer hade mött upp med ett 40-tal fanor och flera musikkörer och August Palm medverkade som talare bland andra. Palm bekämpade givetvis ringrörelsen, som var ett borgerligt försök att, som man sade, lösa arbetarefrågan, men utflykterna skänkte tillfälle att föra ut socialismens budskap. Bakom ringarna stod brännvinskungen Lars Olsson Smith i Stockholm. Denne Smith hade ett kooperativt program vari han förutom att plädера för brännvinskattens omläggning även talar för bättre arbetsmöjligheter för arbetarna, lägre levnadsomkostnader, inhämtande av kunskap och bildning. För att förverkliga detta skulle arbetarringar startas med 1000 medlemmar vardera och dessa skulle upprätta platsanskaffningsbyråer, ångkök varifrån billig mat kunde levereras m.m. Den 12 augusti 1883 bildades en sådan ring i Lund. Man hade en egen fastighet på Råbygatan och drev bageri och sålde stenkol, bildade en egen sjuk-kassa samt anordnade föreläsningar. Så småningom gick rörelsen tillbaka, tillgångarna man haft förbrukades och i och med bankrutten förlorade liberalismen sitt fasta grepp över arbetarmassorna.

FACKFÖRENINGAR BILDAS

Fackföreningsbildandet började redan på 1870-talet i Lund och det var handskmakarna som först organiserade sig och det skedde på sommaren 1875, men det blev först under 80-talet som uppsvinget kom. August Palm var i Lund första gången i november 1881 men fick inte tillstånd att tala, men under agitationsturnen 1883 återkom han till staden och talade inför 1000 åhörare. Visst hade Palm betydelse när det gällde att starta fackföreningar men yrkesarbetarnas gesällvandringar öppnade porten till ideströmningarna på kontinenten och i Sverige omsattes kunskaperna i praktiskt handlande.

Vid slutet av 80-talet fanns i Lund 10 fackföreningar och man fann det nödvändigt att inrätta en centralstyrelse till vilken också knöts en diskussionsklubb som skulle sköta medlemmarnas skolning. Dessa organ gick så småningom upp i Lunds arbetarklubb, vilken dock avsmunade 1889 i brist på tillslutning, men uppstod senare i ny gestalt. Järnarbetarnas fackförening bildades 1888 och ombildades 1891 till Lunds Järn- och Metallarbetarfackförening. Detta nämner jag av helt egocentriska skäl. Metalls avdelning 7 liksom förbundet firar alltså 90-års jubileum i år.

Vid Armaturen hade det skapats en musikkår, som flitigt utnyttjades i föreningslivet, men flera i kåren slarvade med kontingenten och avdelningen ville inte ha något med musiken att skaffa förrän de försunliga hade betalt fram. Men det var väl inte så lätt att hushålla med de låga löner man hade. Arbetstiden var lång, man slet hårt, bodde trångt och obekvämt och ofta fick man svälta. Under svårigheter och umbäranden blev sommarutfärderna sammansvetsande och kärkomna inslag och det berättades att under 1893 företogs flera sådana. Morgon och aftonturerna gick upp till Knut Skräddares dansbana vid Sliparebacken vid nuvarande Oskarshem, längre turer gick till Malmö Folkets Park, Billesholm och Bökeberg.

STREJK FÖR RÖSTRÄTT

Vid sekelskiftet hade den svenska arbetarrörelsen lagt grunden för en mäktig revolutionär rörelse i vårt land. Man såg klasskampens väg som den enda rätta och frågan om rösträtt sågs som ett medel att flytta fram arbetarklassens positioner. I maj 1902 gick 120 000 arbetare ut i politisk storstrejk för allmän rösträtt samtidigt som frågan diskuterades i riksdagen. Förslaget återremitterades till regeringen av riksdagen och frågan hade fallit framåt. Arbetarklassen hade avgett sitt votum och vunnit en bety-

Fredagen den 26 maj 1978

dande seger samtidigt som den hade blivit rikare på mycken kamperfarenhet.

HILDUR SANDBERG

Vid denna tid fanns i Lund en studentförening som hette DYG och som hade en medlem, Hildur Sandberg, som beskrivs som en fascinerande gestalt inom den skånska arbetarrörelsen med brinnande häg och stor förmåga att entusiasmera sina medmänniskor. I rösträttsdemonstrationen den 27 april 1902 i Lund fanns bland de 2000 deltagarna två kvinnliga studenter. En av dem var Hildur Sandberg, som väckte sin största uppmärksamhet under sitt korta liv, som den drivande kraften i en av DYG startad konfessionslös söndagsskola i Lund. Skolan var avsedd för barn mellan 5 och 12 år och undervisningen pågick två timmar varje söndag och man höll till i Folkets Hus. Våren 1906 fanns det 400 barn i skolan men då var Hildur Sandberg borta. I söndagsskolan gavs korta orienteringar i skilda ämnen, uppläsning, teater, lekar sång. Man ordnade utflykter. Det blev en arbetarbarnens egen skola och vad det betydde för dessa barn från arbetarkvarteren, att under några timmar på söndagen få lämna bakgårdarna, fattigdomen och trångboddheten, har många nog svårt att föreställa sig idag. Att Hildur Sandberg skaffade sig många motståndare genom sin verksamhet är självklart. Den reaktionäre biskopen Billing torde ha slitit sitt hår inför detta att någon gav sig till att inkräkta på det präglingsmonopol som av hävd tillkom den överhetsbundna kyrkan. Den 22 december 1904 påträffades Hildur Sandberg medvetlös i ett hus på Grönegatan. Hon fördes till lasarettet där hon avled samma kväll endast 23 år gammal. Budet om hennes bortgång väckte bestörtning och djup förställning inom arbetar- och radikala studentkretsar och i Hallandsposten skrev redaktören Viktor Larsson: »Minnet av den första kvinnliga student, som fann en sådan rätta plats i kampen för förbrödringens framtidsrike och hade mod att bryta med sin kasts och sitt köns sociala och konventionella fördomar för att följa sin kallelse till strids för och med detta unga, skall blott stråla så mycket starkare och ljusare mot den mörka tragik, som i förtid bröt hennes ungdom och släckte hennes liv.» I seklets början var aversionen mot kyrkan stark bland arbetarna, som 1902 startade med egen julotta i Folkets Hus festsal. Traditionen höll i sig i 50 år. Längre fram anordnade man även profan konfirmerationsundervisning, men även den lades så småningom ner.

fortsättning i nästa nummer

Novell: BETRAKTAREN

Här följer del två av Veckobladets sommarnovell av signaturen Jonny MB. Novellen, som är uppdelad på fyra delar startade i förra numret.

Mannen kastar en hastig blick på sitt armbandsur. Det börjar bli så dags att sakta dra sig upp mot sjukhuset. Han sätter tillbaks boken om Spetsbergen i hyllan, nickar åt den gentlemannamässige expediten och tar trappan upp i några få korta kliv. Väl uppe kastar han en hastig blick på människorna som med tomma blickar står och bläddrar i bokhygorna. Mannen ler. Honom passar biblioteket bättre. Det var allt bra länge sedan han slutade köpa böcker i dylika supermarkets för litteratur. De boklådor han nuförtiden begagnar sig av, och det är sällan, är mindre och betjänas av intresserad och ofta oavlönad personal. Mycket folk i rörelse på det stora torget, det böljar fram och åter, en till synes aldrig sinande folkflod. Vart är alla på väg. Mannen tar sin tiöväxlade och börjar sakta gå upp mot kyrkan och den långa uppførsbacken mot sjukhuset. Visst tusan, det var visst karneval i helgen. Carne vale, farväl till köttet. Mannen ler lite vid tanken på den borttappade betydelsen av ordet karneval. Han ser nerslitna gräsmattor, ölburkar och orangeklädda män som ger sig i kast med resterna efter festen. Männe ligger de som festade hemma med sina stinna bukar i vädret och sover ruset av sig. Mannens

ögon svartnar och i pannen kommer en djup rynka fram. Uppe på cykeln lägger han i en växel som passar för den sega backen. Inne på sjukhusområdet är det liv. Flickor i vita rockar ilar raskt mellan de olika byggnaderna. Var höll de hus i vintras? Då såg man sällan till några vitklädda sköterskor.

Taxibilar kommer och stannar utanför akutintaget. Människor vecklar ut sina stela lemmar och går in i vårdapparaten för att förhoppningsvis få bukt med sina krämpor. Mannen svänger ner och passerar psyken som ligger lite avses, kanske för att man skall kunna komma hit så där lite inkognito tänker mannen och ler när han ser de stora insynsvänliga »skyltfönsterna» som bildar väntrummet. För säkerhets skull har man ställt dit en massa gigantiska krukväxter.

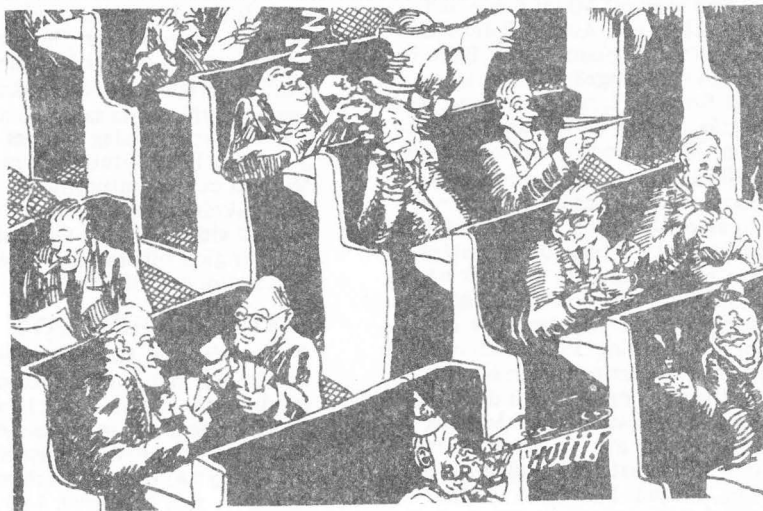
Nu har mannen nått sitt mål. Den dovbåla Volksvagnsbussen på parkeringen. Han ställer sin tiöväxlade brevid bilen, läser den omsorgsfullt, lägger plötsligt märke till att den är i behov av en ordentlig rengöring. Han ler åt sin egen oföretagsamhet vad det gäller att ta itu med saker som håller på att förfalla. Vem vet, det bästa är kanske att låta den förfalla tänker mannen och går in för att hämta körordern. Han läser upp bilen, den startar villigt och mannen känner sig genast hemtam i den. Det är litegrann som att köra riktig buss, tänker han och svänger ut på vägen. Så här dags är det inte så

mycket trafik, mest gåendes och cyklandes studenter med böcker i Isakassar. En tanke letar sig fram fördolda från hans tid som student. Han gasar hårt, liksom ville han hålla undan den och är framme vid det sista stoppljuset före stora landsvägen. Mannen vevar ner rutan, låter doften av den nyutslagna rapsen kittla näsborrarna en stund innan han tar upp sin stoppade pipa och tänder den. Ett ofog att röka i bilen men någon last kan man väl hålla sig med, tänker han. En dag som idag, en sådan dag som mannen kan gå och se fram emot innan den så äntligen kommer åter. Han har en bra bit att köra idag. Från stora landsvägen svänger han av och kör in på en liten grusväg. Han saktar farten något. Att inte vara längre ifrån storstan och ändå mitt ute på landet där tiden tycks stå stilla. I byarna runt om staden där mannen bor och arbetar går livet sin stilla gång. Då och då bryts lunken av att trötta storstadsbor flyttar ut och bosätter isg för att odla kropp och själ och lite grönsaker. Då får byborna något att tala om och skratta åt tänker Han stoppar undan den för länge sedan slocknade pipan och kör in på uppfarten till en röd tegelgård med en halvt förfallen lada. En man med stort skägg iklädd blå overall och svarta snedslitna trädkostövlar kommer leende honom till mötes. Mannen stannar bilen och stiger ur.

SYDAFRIKAMOTION

På kommunfullmäktiges sammanträde i går kväll avslogs en VPK-motion om kommunal bojkott av sydafrikanska varor. Trots avslaget var röstresultatet och debatten ett fall framåt. Det var faktiskt bara en minoritet av fullmäktigeledamöterna som direkt röstade mot bojkott: 32 mot 24, varjämte 9 avstod.

Liknande motioner har faktiskt antagits i ett par kommuner tack vare att främst socialdemokraterna slutit upp bakom dem. Här i Lund är SAP djupt splittrade i frågan. I sin inställning till apartheidregimen var alla givetvis utåt i teorin ense med VPK. Men när det som nu kom till praktiken menade man att det inte ens i



ett sådant här fall gick att tänja en smula på kommunallagens oklara bestämmelser om kommunal kompetens. Majoriteten socialdemokrater stödde dock motionen i ett par fall skärpande

hållning jämfört med röstningen i kommunstyrelsen. Två folkpartister, Kerstin Emmelin och Tom Ryltenius, avstod från att rösta. Lite bör de berömmas för visat kurage.